

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Кафедра журналістики та філології

**Образ ворога в соціокомунікаційному просторі змі тимчасово
окупованих територій
(на прикладі газети «новоросси́я»)**

**The image of the enemy in the socio-communicative space of the printed
media of the temporarily occupied territories
(on the example of the newspaper «NOVOROSSIYA»)**

Кваліфікаційна робота:
освітнього ступеня «бакалавр»
студента спеціальності
«Журналістика»,
освітньої програми «Журналістика»,
групи ЖТ-71

Ганжі Ярослави Леонідівни

Науковий керівник:
Гаврилюк Інна Леонідівна,
доцент, кандидат наук із соціальних
комунікацій

Суми 2021

Ганжа, Я. Л. Образ ворога в соціокомунікативному просторі ЗМІ тимчасово окупованих територій (на прикладі газети «Новоросси́я») [Текст]: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня «бакалавр»; спец. 061 – журналістика / Я. Л. Ганжа; наук. керівник І. Л. Гаврилюк. – Суми : СумДУ , 2021. – 34 с.

У роботі представлено комплексне дослідження візуального та вербального образу «ворога», механізми, які застосовують пропагандистські медіа тимчасово окупованих територій задля спотворення образів України та українців.

Ключові слова: образ «ворога», контент-аналіз, засоби масової інформації, пропаганда, тимчасово окуповані території, історична пам'ять, колективна пам'ять, стереотип, газета.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
I РОЗДІЛ.....	8
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	8
1.1. Медіаобраз «ворога» як предмет наукового розгляду	8
1.2. Методи дослідження.....	15
Висновки до розділу.....	16
РОЗДІЛ 2	17
МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ «ВОРОГА» В МЕДІА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ.....	17
2.1.Стереотипізація образу «ворога»	17
2.2. Вербальний та візуальний портрет українськоїсторони в ЗМІ тимчасово окупованих територій.....	23
Висновки до розділу.....	26
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ.....	35

ВСТУП

Створюючи інформаційний простір, медіа впливають на формування соціальних, моральних, художніх, естетичних цінностей та інтересів, стають важливим фактором впливу на свідомість, світоглядні позиції широких мас. Саме тому медіа активно використовуються у пропагандистських цілях. Особливо це стосується тих ЗМІ, які діють на територіях, що перебувають під впливом інших держав, контролюються ними, наприклад, квазі-утворень, як ДНР та ЛНР.

Головна мета таких медіа – виправдання дій керівництва своєї «держави», країни-сусіда, що активно «захищає» інтереси новоутворених республік, і створення образу «ворога» за для маніпуляційної консолідації значної частини суспільства. Консолідація проти спільного ворога є ефективним фактором керованості мас, коли люди готові не лише діяти в інтересах правлячої політичної сили, а й без обурення терпіти утиски й життєві труднощі.

Незважаючи на загальну тенденцію зменшення тиражів друкованих видань, засоби масової інформації й пропаганди окупованих територій нарощують тиражі, що є цілком зрозумілим за відсутності Інтернету, телебачення, радіо в багатьох населених пунктах. Газета стає основним джерелом інформації й використовується окупантами як засіб впливу на масову свідомість. Отже, вивчення методів формування образу ворога в окупаційних ЗМІ є **актуальним**, адже це необхідно для розуміння механізмів пропагандистського впливу і може стати ефективним інструментом для посилення антагоністичних настроїв у суспільстві через ЗМІ.

Мета роботи– вивчення особливостей формування образу ворога в соціокомунікативному просторі друкованих ЗМІ тимчасово окупованих територій на прикладі газети «Новоросси́я».

Для досягнення поставленої мети було поставлено такі **завдання**:

- опрацювати джерельну базу з предмета дослідження;
- описати методи, використані під час роботи над розвідкою;
- виокремити механізми формування образу «ворога», використовувані ЗМІ тимчасово окупованих територій;
- дослідити, який вербальний та візуальний портрет українця створюють пропагандистські медіа тимчасово окупованих територій.

Об’єктом дослідження є преса тимчасово окупованих територій Донбасу.

Предмет дослідження – механізми створення образу «ворога» у матеріалах газети «Новоросси́я», що видається на тимчасово окупованій території України.

Методи дослідження: описовий, системно-аналітичний, контент-аналізу, компаративний, хронологічний.

Основні поняття, якими послуговуємося в роботі, є: «інформація», «засоби масової інформації й пропаганди», «газета», «образ ворога», «переінакшення (трансформація) історичної пам’яті», «історична пам’ять».

Джерельною базою дослідження стали праці учених В. Артюха, В. Некрасової, А.Худоля, Б. Шацької та ін.

Емпіричний матеріал. У складних умовах гібридної війни, коли доступ до Інтернету, телебачення, радіо часто є неможливим або обмеженим, друковані засоби масової інформації стають важливим інструментом пропаганди й агітації. Вибір газети для проведення дослідження, а саме друкованого видання «Новоросси́я», обумовлений такими мотивами:

- газета виходить на тимчасово окупованій території України (так званих ДНР, ЛНР), має Інтернет-сайт, де з 43-го номеру розміщені видання, захищені від друку, перегляд яких можливий тільки в онлайн-режимі;
- розміщені на сайті видання повністю дублюють друкований варіант;

- видання охоплює широке коло читачів, поширюється в 30 містах окупованих територій і має вплив на велику аудиторію;
- газета є типовим зразком пропагандистської преси, редакційна політика повністю підпорядкована політичним інтересам правлячої верхівки тимчасово окупованих територій.

Для аналізу виявлення тенденцій інтенсивності трансформації історичної пам'яті з метою пропагандистського впливу ми обрали для контент-аналізу номери газети «Новороссия» за різні роки:

- №9, №13 за 2014 рік;
- №21, №62 за 2015 рік;
- №117 за 2016 рік;
- №121, №139 за 2017 рік;
- №193, №203 за 2018 рік;
- №232, №256 за 2019 рік;
- №305, №323 за 2020 рік;
- №343 за 2021 рік.

Газета видається на тимчасово окупованій російсько-терористичними військами території Донецької та Луганської областей. У вихідних даних не зазначено реквізити засновника газети, лише зазначено на першій сторінці «Общественно-политическое движение Новороссия». Відсутня інформація й про періодичність видання, тираж, адресу редакції. Вказано номер ліцензії, телефон і електронну адресу редакції.

Результати контент-аналізу представлені в Таблиці 1 і Таблиці 2 (Додаток А, Додаток Б) та в добірці візуалізацій (Додаток В).

Наукова новизна роботи полягає у постановці та комплексній розробці актуальної проблеми, яка донині не отримала всебічного та об'єктивного висвітлення, а також у спробі виявлення механізмів формування образу ворога в ЗМІ шляхом трансформації історичної пам'яті. В Україні проводяться

дослідження образу ворога в галузі історичної науки, але ретельних наукових досліджень у цьому напрямку на основі контент-аналізу сучасних газет тимчасово окупованих територій не проводилося. Новим також є вивчення проблеми з точки зору теорії масової комунікації.

Особистий внесок. Робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому викладені результати контент-аналізу газет окупованих територій. Збирання, узагальнення й аналіз інформації, розробка практичних рекомендацій і визначення основних теоретичних положень роботи були зроблені автором самостійно за період 2014–2021рр.

Структура і обсяг роботи. Робота складається із вступу, теоретичного та практичного розділів, висновків, додатків, що складаються з 2 таблиць та добіркою ілюстрацій. Загальний обсяг роботи становить 35 сторінок. Список використаних джерел та літератури містить 30 найменувань.

І РОЗДІЛ

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Медіаобраз «ворога» як предмет наукового розгляду

Комплексний характер поняття «образ ворога» обумовили вивчення цього явища у багатьох аспектах: з точки зору психології (В. Кириченко), філології (О. Ощепков), історії (В. Артюх, В. В. Некрасова), теорії масової комунікації (В. Різун, В. Здорового), політології (С. Гелей, С. Рутар), філософії (С. Кін), лінгвістики (О. Папілова).

Останнім часом особливого теоретичного значення набуває нова міждисциплінарна сфера «імагологія» (з лат. «*imago*» – зображення, образ), основним об'єктом дослідження цього наукового напрямку є вивчення формування в національних культурах образів «свого» і «чужого» [8, с. 21]. На нашу думку, є нагальна необхідність більш активного залучення до наукових досліджень в сфері імагології фахівців із теорії масової комунікації, зокрема, у сучасних умовах перманентних гібридних воєн.

Нашу гіпотезу підтверджує й те, що термін «імагологія» (англ. «*imagology*») вперше з'явився у праці американського журналіста У. Ліппмана, чия концепція «громадської думки» та нове поняття «стереотипів» зробили прорив у тогочасній соціології. На думку автора, людина нездатна функціонально сприймати й точно інтерпретувати світ унаслідок складної взаємодії між людиною та середовищем [11, с. 3–34]. Із цієї причини люди і створюють власне, логічно пояснене псевдосередовище, де в суб'єктивній, упередженій, фіктивній формах виробляють «образ світу» та «образ псевдосередовища». Таким чином, люди живуть в одному світі, але відчують, що в різних. Існування такого мислення зумовлено через комунікацію у навколишньому середовищі та роботу засобів масової інформації.

Роль засобів масової інформації в процесі «пояснення» світу й створення його безпечного, зрозумілого «клону»-образу надзвичайно велика. На відміну від традиційних джерел знань про світ, наприклад, книг або власного досвіду, вони є більш агресивними, тобто в цьому випадку інформація «шукає» споживача. Для створення образів, зокрема й образу ворога, ЗМІ застосовують жорсткі маніпуляційні техніки, використовуючи наявні стереотипи, у тому числі й історичні.

Важливою складовою процесу створення образу ворога виступає історична пам'ять. Дослідження історичної пам'яті базується не на дослідженнях минулої події, а «пам'яті про неї, тобто образу події, який зафіксувався у свідомості тих, хто її пережив, а потім транслювався до свідомості безпосередніх потомків та реконструювався в наступних поколіннях» [2, с. 4]. У своїй роботі В. Артюх згадує польську соціологиню Б. Шацьку, яка говорить про «переінакшення» історичної пам'яті спільнотами, які з подачі правлячого політичного інтересу починають «ошукувати» і «вихвалити» самих себе [30, с. 30–31]. Вона виділяє сім способів такого «переінакшення»:

1. Оминання (вибіркове замовчування деяких неприємних фактів);
2. Фальшування (де доповненням до заперечення чогось, що сталося, є твердження, начебто трапилося те, чого ніколи не було);
3. Перебільшення та прикрашення (цілковите фабрикування колективної пам'яті, але таке трапляється рідко і частіше ми маємо справу з роздуванням певних фрагментів історичної правди до розмірів вікопомного тріумфу);
4. Пов'язування/відривання, або ж маніпулювання зв'язками (кожна подія має зазвичай багато причин, але коли одні причини замовчуються, а на інших концентрується увага, то можна, не спотворюючи факти, упереджено їх інтерпретувати);

5. Звинувачення ворогів (підкреслення та вирізнення справжніх і надуманих провин і безчесності ворогів і неприятелів задля мінімізації власних провин, які представляють реакцію на поведінку ворога);

6. Перекладання вини на обставини (якщо для мінімізації власних провин не вдасться перекласти провину на ворогів чи на свої жертви, можна звинуватити ще обставини);

7. Конструювання контексту (хоча історичні події перебувають у заплутаній мережі пов'язаних між собою зумовлень, причин і наслідків, на рівні пам'яті можна вибірково вирізняти той чи інший збіг обставин і розміщувати історичні події в такому контексті, щоб їхній образ сприяв позитивному образу групи.

Б. Шацька також пише про дві основні функції колективної пам'яті – формування ідентичності та легітимізації. Колективна пам'ять формує свідомість спільного минулого у членів соціальної спільноти, викликає емоційні переживання від довгого спільного перебування в часі, транслює цінності й зразки поведінки [30, с. 50; 58]. Після прочитання роботи соціолога ні можна дійти висновку, що певні події минулого втрачають свій конкретно-історичний характер, перетворюючись у символи добра і зла.

Як ми бачимо, подібна зміна історичної пам'яті відбувається з допомогою маніпуляцій у ЗМІ. Отже, в історичній пам'яті спільноти можуть існувати спогади, які є самі по собі нейтральними. Використовуючи технологію маніпуляцій свідомістю, ЗМІ переінакшують історичну пам'ять, легітимізуючи «зручні» в контексті певної політичної ситуації спогади й створюючи стереотипи «свій-чужий», опираючись на переінакшені символи добра і зла. Таким чином, формування образу ворога неможливе без використання історичної пам'яті й технології її переінакшення на потребу правлячого політичного інтересу.

У монографії «Політичні, етнічні та міжконфесійні конфлікти в сучасному світі» дослідники Н. Пупикін, С. Мурашева, И. Баранова, Е. Антохіна акцентують увагу на тому, що в контексті історії «пересиченого війнами ХХ століття» [17, с. 13–15; 24, с. 54–57]. На їх думку, провідне місце в процесі комунікації різних народів набуває розуміння механізму перетворення «образу чужого» на «образ ворога» та інструментів ідеологічно-пропагандистського впливу на суспільну свідомість.

Так, Є.С. Сенявська трактує образ ворога як уявлення, що виникає в соціального (масового та індивідуального) суб'єкта про іншого суб'єкта, який сприймається як такий, що несе загрозу його інтересам, цінностям або соціальному і фізичному існуванню, формується на сукупній основі соціально-історичного та індивідуального досвіду, стереотипів та інформаційно-пропагандистського впливу [23, с. 20]. Психологиня вражає, що образ ворога, має символічне вираження і динамічний характер, що залежить від нових зовнішніх впливів інформаційного або сугестивного типу.

На думку В. Некрасової, образ ворога – це певний архетип супротивника, до боротьби з яким необхідно бути постійно готовим. Ворог зображується агресором, чужинцем, ненаситним загарбником [14, с. 45].

Оскільки медійне середовище створює умови для появи різних видів соціальних ідентичностей, побудованих за принципом контрастної позиції «ми – вони», створення образу ворога перебирають на себе саме сучасні засоби масової інформації. Вони використовують потребу індивіда «розчинитися» у певному «ми», у певній спільноті, яка «стосовно однієї людини є вищою владою, виявляється як фундаментальна особливість панівного на сьогодні соціоцентричного менталітету» [22, с. 57]. На думку О.Ромах, при створенні образу ворога в медіа йдеться про «утворення в ЗМІ віртуальних групових ідентичностей, які набувають тим більшої важливості, чим виразнішими в медіа

стають образи «інших», що трактуються як вороги» [25, с. 60]. Висловлювання науковця О. Ромаха дало для нашої дипломної нове підґрунтя для дослідження.

Узагальнені визначення доповнює думка С.Кіна про комплексність поняття образу ворога [1, с. 180]. Він зазначає, що ворог може зображатися у медіа як:

- 1) чужинець;
- 2) агресор;
- 3) без обличчя;
- 4) ворог Бога (теологія у війні);
- 5) варвар (жорстокий);
- 6) жадібне створіння;
- 7) злочинець;
- 8) звір, тварина;
- 9) смерть;
- 10) гідний опонент.

На основі вищесказаного ми вважаємо, що образ ворога – це уявлення (негативна установка), що виникає у соціального суб'єкта стосовно іншого суб'єкта, що сприймається як такий, що несе загрозу соціальному і фізичному існуванню, формується на основі соціально-історичного та індивідуального досвіду, стереотипів та інформаційно-пропагандистського впливу і виражається саме в упередженому ставленні до нього й готовності діяти йому у збиток.

Варто зауважити, що в світі медіа «друг» ти чи «ворог» найчастіше вирішує те, чи приймаєш ти концепцію світу, яку поширює медіасередовище чи ні [6, с. 70]. Медіасередовище вимушене використовувати певні стереотипи, зокрема й ті, які сформувались у історичній пам'яті спільноти – як колективній, так і індивідуальній.

Можна вважати, що історична пам'ять особистості складається з колективної історичної пам'яті, що охоплює період від сучасності й до

безкінечно далекого минулого, й індивідуальної історичної пам'яті, що, у свою чергу, охоплює сучасність і соціально-історичний досвід двох-трьох поколінь: власне індивіда й рідних та близьких людей, від яких він безпосередньо отримує інформацію, але ця інформація не є його особистим досвідом.

Найбільш активного «переінакшення» (за Б.Шацькою), на нашу думку, зазнає саме та частина історичної пам'яті, на яку нашаровується індивідуальний досвід. Це інформація, отримана від найближчих поколінь (рідних і близьких), які є беззаперечним авторитетом, є певним підтвердженням колективного досвіду (історичної пам'яті) і апріорі сприймається як правильний. Але, оскільки людині властиво ідентифікувати й легалізувати подібний досвід, він «узгоджується» з колективною пам'яттю.

Якщо в медіасередовищі відбувається підміна окремих елементів історичної пам'яті, індивідуальна підлаштовується під загальновизнані стереотипи, створюючи безпечно псевдосередовище. Колективна історична пам'ять, яка фіксує більш віддалені історичні події, є занадто віртуальною і не має такого впливу, як події, віддалені в часі на кілька десятків років. У той же час власний досвід індивіда важко піддається впливу й трансформації, адже він не може підлягати сумніву і є аксіоматичним. «Переінакшення» інформації в часовому проміжку двох поколінь є найбільш ефективним для маніпуляцій (Рис. 1.1).

Наведемо приклад. Пересічний житель Донецька до окупації щиро вважав, що Сталін – тиран і злочинець, оскільки саме такий стереотип сформований у колективній пам'яті більшості громадян України молодшого й середнього віку. Індивідуальна історична пам'ять містить інформацію, що прадід постраждав від сталінського режиму. За окупації відбувається підміна стереотипів колективної пам'яті, Сталін позиціонується як вождь, репресії – як наведення порядку в країні. Індивідуальний соціально-історичний досвід також починає трансформуватись: репресії сприймаються як «виховні методи»,

негативні моменти замовчуються або заперечуються. Особливо потужними ці процеси стають при створенні образу ворога, проти якого суспільство повинно консолідуватися і відкинути заради спільного блага індивідуальний соціально-історичний досвід.

Схематично це виглядає таким чином:

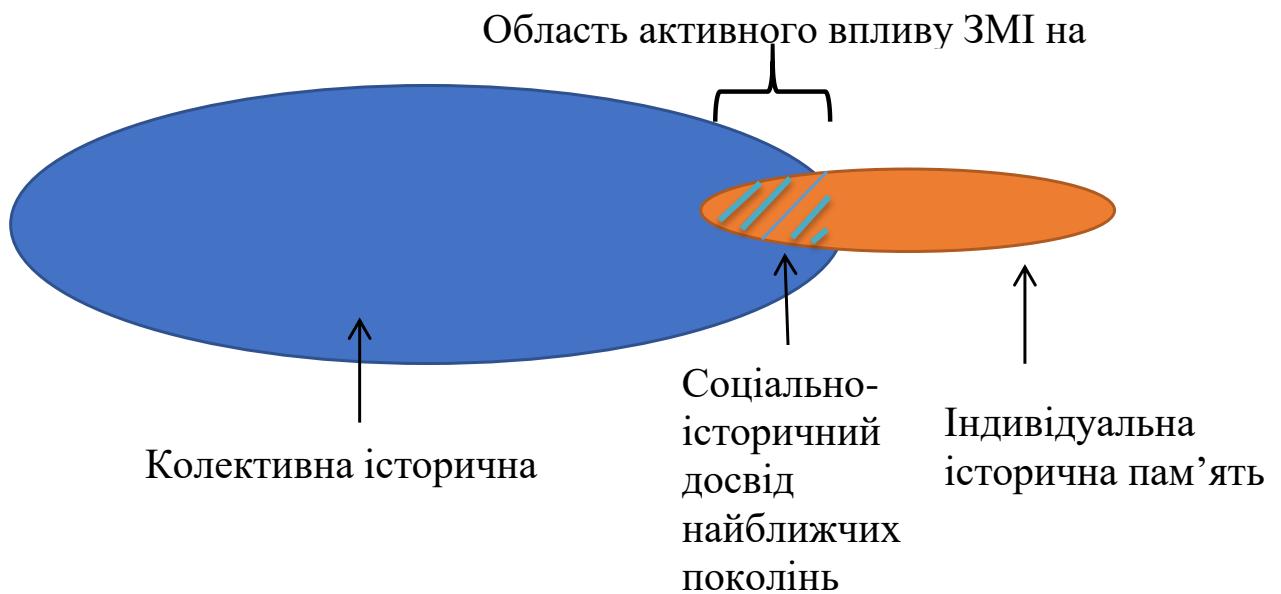

Рисунок 1.1– Схема визначення активного впливу ЗМІ на історичну пам'ять при створенні образу ворога

Відповідно до вищесказаного, ми вважаємо, що образ ворога, який створюється в ЗМІ на тимчасово окупованих територіях України (і в Російській Федерації у т.ч.) є комплексним, тобто складається з трьох груп стереотипів, дві з яких базуються на використанні історичної пам'яті:

- Перемога в Другій світовій війні («Деды воевали и победили фашистов») – покоління дідів;
- Холодна війна («Дядя Сем» фінансує українську хунту) – покоління батьків;

- Тероризм проти свободи й демократії – індивідуальний історичний досвід, який трансформується рейковим псевдосередовищем.

1.2. Методи дослідження

Для досягнення поставлених у роботі завдань були використані загальнонаукові методи аналізу, синтезу, стереотипізації та узагальнення. Для аналізу фактологічної бази в роботі використано методи контент-аналізу та класифікації.

У нашій дипломній роботі ми використали прямий, або емпіричний, аналіз і синтез, що включає в себе розбір об'єкта, у нашому випадку газету «Новороссія», на стадії поверхневого ознайомлення.

Оскільки образ ворога у пропагандистських ЗМІ формується шляхом стереотипізації й міфотворення в конкретних ЗМІ, а саме в одному з найбільш популярних видань на території ЛНР/ДНР – газети «Новороссія», методом контент-аналізу нами було визначено відповідні стереотипи, які характеризують створення образу ворога. Перший аспект – це використання для створення образу ворога інформації покоління «дідів», або часів Другої світової війни.

Так, наприклад І. Патриляк стверджує, що Росія хоче привласнити перемогу 1945 р. Нібито українці, а не радянські жителі під час Другої світової війни служили у складі німецьких збройних формувань, знищували євреїв. Українці – «зіпсовані», «неправильні» росіяни, «зрадники» дружби братніх народів [16]. Науковець стверджує, що радянська влада цілеспрямовано поширювала стереотип: усі українці – нацисти, що нині продовжує робити законна спадкоємиця Радянського Союзу – Росія.

Друга складова образу ворога – трансформована інформація історичного досвіду покоління «батьків» – часи Холодної війни. Так, А. Худолій ґрунтовно

дослідив явище стереотипізації та міфотворення в контексті «холодної війни» між СРСР та США [29, с. 305]. Він доводить, що «антиамериканізм» та «антикомунізм» – маркери, що постали внаслідок «холодної війни». Причому частка «анти» веде до фобії: нездатності бути толерантним.

Контент-аналіз видань дозволяє виявити ці дві групи стереотипів і класифікувати їх як складові частини образу ворога, створюваного пропагандистськими засобами масової інформації. Безперечно, велику вагу має й третій компонент – сучасна індивіду реальність, яка також піддається трансформації.

Дані, отримані в результаті контент-аналізу, подані у вигляді таблиці в Додатку А та в Додатку Б. Ми виокремили цитати, які дозволяють краще зрозуміти механізм формування образу ворога, кліше і штампи, що є підґрунтям для стереотипізації.

Висновки до розділу

Зміна історичної пам'яті відбувається з допомогою маніпуляцій у ЗМІ. Отже, в історичній пам'яті спільноти можуть існувати спогади, які є самі по собі нейтральними. Використовуючи технологію маніпуляцій свідомістю, ЗМІ переінакшують історичну пам'ять, легітимізують «зручні» в контексті певної політичної ситуації спогади й створюють стереотипи «свій-чужий». Таким чином, формування образу ворога неможливе без використання історичної пам'яті й технології її переінакшення на потребу правлячого політичного інтересу.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ «ВОРОГА» В МЕДІА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

2.1.Стереотипізація образу «ворога»

Перша група стереотипів, які базуються на переінакшенні історичної пам'яті, пов'язана з Другою світовою війною. Для створення образу ворога на шпальтах газети «Новоросси́я» постійно використовується переінакшення інформації часів Другої світової війни і факти про спротив УПА. Також однією з найпопулярніших тем, що представлена в кожному досліджуваному номері, є проведення паралелей із сучасними подіями. Ми виявили загалом 51 матеріал у рамках цієї тематики: №9 – 3; №13 – 7; №21 – 4; №62 – 3; № 2; №117 – 0, № 121 – 1; №139 – 3; №193 – 1; №203 – 2; №232 – 3, №256 – 3; №305 – 1, № 323 – 1; №343 – 2.

Практично жоден із номерів (окрім №117) не обходиться без згадування фактів або обставин Другої світової («Великої Вітчизняної») війни або спротиву УПА. При цьому відбувається переінакшення інформації шляхом конструювання контексту, фальшування, перебільшення.

Наприклад, у статті «День освобождения» (автор – военкор «Бен», №9 від 16 вересня 2014 р.) говориться, що «освобождение Донецкого бассейна стало прологом к освобождению для всей Украины от оккупантов»; «мемориалы «Саур-Могила» и «Миус-Фронт», монумент «Твоим освободителям, Донбасс», и «Жертвам Фашизма» стали маяками памяти, связывающими прошлое с настоящим, объединяющими разобщенных людей, нынешнего века и народ»; «Теперь на Донбассе снова война. Пришла война, как и Великая Отечественная, рассекающее историческое время на роковое «до» и «после».

У публікації «Патриотический взгляд на русскую историю» (автор – Е. Чернышев, № 13, 18 жовтня 2014 р.) зазначено: «Огромную заслугу Сталина вижу в том, что в этих условиях он не только сумел наладить искусственное «историческое освещение», вдохновив народ на созидание, но и выиграть драгоценное время до рассвета».

У матеріалі «Участники акции «Мыедины» поддержали Новороссию» (автор – Г. Жиляков, №13, 18 жовтня 2014 р.) говориться, що «тут можно было увидеть и флаг современной России, и имперский триколор, и красное знамя Советского Союза», але «сегодня в нашей братской Украине зарождается фашизм. А фашизм надо останавливать!».

А. Луганский у тексті ««Отечественная война» пана Петра» (№21, 10 лютого 2015 р.) підкреслює, яким одноставно-патріотичним було населення на початку Другої світової війни, і це виглядає як погано прихований заклик іти добровольцем на фронт теперішньому поколінню: «В Великую Отечественную войну от добровольцев не было отбоя. В первый день войны в Свердловске (ныне Екатеринбург) с населением 425 тыс. Военкоматы насчитали добровольцев в количестве 7201 человек... изъявил желание пойти в Красную Армию волонтером». Цікавим є вживання сучасного поняття «волонтер» в контексті Другої світової – своєрідне осучаснення, яке наче пов'язує дві епохи, нівелює різницю, підштовхує до певного рішення без аналізу причин і наслідків дій. У цьому ж матеріалі говориться про те, що діти керівного складу СРСР не ухилялися від військової служби, на відміну від дітей олігархів на території сучасної України (але не ДНР/ЛНР): «Если война приобретает всенародный характер, то очень важно бойцам иметь перед глазами примеры активного участия в войне детей руководителей государства. В сталинском СССР с этим было предельно наглядно».

Таким чином, підкреслюється значущість і вирішальна роль Донбасу у війні минулого, одночасно проводиться паралель із війною сучасною,

говориться про єдиний народ, який зараз розділений в історичному часі. Таке конструювання контексту грає на руку окупантам, підкреслюючи основні тези про братні народи і особливу історичну місію Донецького регіону. Формується поняття псевдопатріотизму, яке підкріплюється перекрученими й висмикнутими з контексту, без вказування причинно-наслідкових зв'язків, фактами з життя неіснуючої держави. При використанні інформації зазначеного періоду постійно прочитується контекст зразка «наши деды воевали и победили», проводиться характерне для стереотипізації узагальнення, стирання дрібних деталей образів, і відбувається цей процес шляхом переінакшення індивідуальної історичної пам'яті.

Друга група стереотипів, які базуються на використанні історичної пам'яті, пов'язана з часами існування СРСР – Холодною війною (головний ворог – Америка, «Дядя Сем», який зараз фінансує українську хунту) і постулатом, що СРСР – сильна й справедлива держава, яку варто відновити, це світовий миротворець і носій цивілізованості. Ми виявили загалом 36 матеріалів у рамках цієї тематики: №9 – 3; №13 – 5; №21 – 4; №62 – 6; №117 – 4, №121 – 2; №139 – 3; №193 – 1; №203 – 2; №232 – 3, №256 – 1; №305 – 1, №323 – 1; №343 – 0.

Це переінакшення спрямоване на зміну історичної пам'яті «покоління батьків», яке емоційно й хронологічно ближче, ніж «покоління дідів». Великий відсоток населення народився й виріс «при Союзі», тому значний акцент робиться на позитивних моментах і на порівнянні з негативними тенденціями на «материковой» «незалежній» Україні. Таке протиставлення часто підкреслюється абсурдним протиставленням спокійного, впорядкованого й соціально захищеного життя громадян СРСР і хаосу й незахищеності, убогості й несправедливості, які панують в незалежній Україні. Ми бачимо, що в цьому випадку відбувається замовчування, адже для порівняння взято не реальну

дійсність, яка оточує громадян окупованих територій, а перекручені, не завжди доступні для перевірки факти про життя за лінією фронту.

Варто навести яскравий приклад використання переінакшення з метою пропагандистського впливу навіть у візуальному оформленні матеріалів. У № 117 текст «О доктрине информационной безопасности республики», доповнений зображенням, що стилістично відповідає радянським плакатам. На малюнку ми бачимо молодого чоловіка, який рішуче відмовляється від газети, яку йому подає співрозмовник. На плакаті зображена лише рука з газетою й частина рукава. При уважному вивченні помітні начебто незначні, на перший погляд, деталі: значок-прапор Новоросії на лацкані піджака впевненого молодого чоловіка, жовто-блакитна смужка на газеті, від якої він рішуче відмовляється, готичний шрифт на згорнутій газеті, який, втім, можливо прочитати. Рукав того, хто дає газету, розфарбований у кольори й символіку прапора США. Отже, нами був виокремлений такий меседж: «Громадянин Новоросії рішуче відмовляється від інформації, яку проплачені американцями профашистські українські ЗМІ намагаються йому нав'язати». Якщо поглянути на оригінал переінакшеного в цілях пропаганди плакату, ми побачимо, що молодий чоловік насправді відмовляється від келиха вина: пропагандисти використали плакат, який в радянські часи пропагандував тверезість (Додаток В).

Що стосується переінакшення в текстах газет, ми можемо сказати, що маніпулювання інформацією, пов'язаною з СРСР, відбувається частіше, ніж у першому випадку. Найчастіше використовується конструювання контексту, оминання й перебільшення, рідше – перекладення вини на обставини й звинувачення ворога.

Виокремлюється ряд матеріалів, де США змальовується як ворог світового порядку, ініціатор війни в Україні, при цьому практично завжди проводяться паралелі з часами Холодної війни. Наприклад, у статті Д. Ди

«Вояж, вояж...» (№ 21, 10 лютого 2015 р.) автор пише: «Бесноватый «президент мира», вооружив до зубов уже ставши неподконтрольными ему банд формирования, состоящие из разномастных подонков...»; «И связано это с тем, что «международная» амероевропейская «крыша», затеявшая весь этот бардак, начала явно «подтекать»... ласкова яковсякой бандеровской швали Канада»; «Послеразвала СССР в течение одного-двух поколений, послене больших зачистных операций единственным и непоколебимым властителем мира должны были стать США»; «Но мир на Украине американским хозяевам ни к чему». У матеріалі використовується агресивна лексика, кліше часів Холодної війни, висвітлюється лише один, вигідний пропагандистам, бік історичних подій.

У матеріалі «Патриотический взгляд на русскую историю» (автор – Е. Чернышев, №13, 18 жовтня 2014 р.) застосовано той же спосіб переінакшення: «К 1980-м мы уже брели практически в мировоззренческой тьме. Вспомните: почти никто ниво что не верил, все гонялись за импортнымиш мотками, мечтая жить «как на Западе»»; «Сейчас еСТЬЯВНЫЕ признаки того, что над Святой Русью снова занимается заря, и наш путь становится очевидным все большему числу людей»

Другим аспектом є перебільшення й акцентування на позитивних моментах життя в СРСР. Наприклад, у публікації «Исповедь ополченца» (автор – А. Трачук, №9,16 вересня 2014 р.) говориться: «Я обычный украинец, рожденный в то счастливое время, которое сейчас не принято упоминать в суе. Я впитал с молоком матери любовь к Родине по имени СССР, почти утратил веру в людей после «большого развала»». У розпаді СРСР звинувачуються США, проводиться паралель із сучасними подіями: «После развала СССР в течение одного-двух поколений, после небольших зачистных операций единственным и непоколебимым властителем мира должны были стать США»; «Но мир на Украине американскими хозяевами к чему».

Матеріал «Справедливость – главная мера в оценке труда» (автори – А.Костерко та А.Жуков, №121, 5 січня 2017 р.) яскраво ілюструє намагання подати інформацію про життя в СРСР як ідеал соціальної справедливості: «Во времена СССР в статистической отчетности любого уровня главным и основным показателем эффективности производства было выполнение плана производительности труда».

Крім зміни акцентів і конструювання контексту, ми спостерігаємо випадки прямого фальшування. Наприклад, у матеріалі «А как там Львов?» (автор – С. Иванов, №21, 10 лютого 2015 р.) зазначається, що якби не Сталін, Львів не був би українським містом: «Тогда эта страна еще называлась СССР»; «Львов – это не украинский город, а визначально австро-венгерский, и если бы не пакт Молотова-Риббентропа, то Львов никогда бы не отошел Украине. Они гордятся, что Львов украинский, но забывают, что благодаря Сталину».

Починаючи з 2018 року, кількість матеріалів, де згадується СРСР, зменшується. Натомість журналісти газети шукають інформаційний привід у себе вдома. Для прикладу, матеріал у номері №203 (2 серпня 2018 р.) «Свидомая география для детей» – це суб'єктивний аналіз автора на український підручник з географії для учнів 8-го класу, затверджений МОН. У цілому номер налічує 7 текстів, де повністю йде мова про Україну та її новини, але написані через призму громадян ДНР та ЛНР. Складається враження, що ідеї для створення номеру закінчились, тому автори аналізують події зі своєї точки розу, не підкріплюючи факти.

Для матеріалу «А я лягу-прылягу» (автор – І.Карамазом, №232,21 лютого 2019 р., с. 6) автор використовує для лідер-абзацу цитування пісні Михайла Круга «Фраер»: «Что ж ты, фраер, сдал назад? Не по масти я тебе. Ты смотри в мои глаза, Брось трепаться о судьбе». Цитування використане недоречно і з текстом нічим не пов'язано. Матеріал на політичну тему, він без

інформаційного приводу, лише пов'язаний з появою Ю. Тимошенко у Верховній Раді України.

Якщо раніше на шпальтах «Новороссии» можна було знайти промову Й. Сталіна після перемоги у Другій світовій війні, то після 2018 року це місце займають звернення до народу В. Путіна («Главные тезисы президентского послания – 2019», №232, 21 лютого 2019 р.) та місцевого депутата В. Неєра (№232, 21 лютого 2019 р., «Настоящий праздник»).

Журналісти не соромляться використовувати у матеріалах слова пропаганди та заклику. У номері №258 (автор - Д. Дезорцев 8 серпня 2019 р.) застосував двічі фразу: «Донбасс будет Россией», а у номері № 343 (автор - С. Лебедев, 8 квітня, 2021 р.) пише: «Мы не говорим: «Путин, введи войска». Мы не говорим: «Россия, возьми нас на баланс». Мы не требуем, чтобы нас кормили и одевали». Мова про незалежність республік вже не ведеться. І. Карамазов пропонує свій варіант вирішення долі колишнього президента України П. Порошенка: «За свои преступления перед народом Донбасса Поросенко заслуживает любой акцизи з этого страшного каталога. Но самой лютой казною было бы, если б его забили портретами Путина в дубовой раме» (№256, 8 серпня 2019 р. «Остаточне прощай»).

2.2. Вербальний та візуальний портрет української сторони в ЗМІ тимчасово окупованих територій

Для створення вербального образу українців, журналісти газети «Новороссия» підходять творчо: вигадують нові слова, поєднують лексику минулого з сучасною, літературно лають жителів України та вживають некоректні слова. Таким чином формулюють у читача апріорі негативне ставлення до раніше «побратимів». Редакція газети не дотримується журналістських стандартів та етики, тим самим опускається до рівня «жовтої

преси», а не «независимое общественно-политическое русское издание Донбасса».

Нами були виокремлені найяскравіші прикладислів-маркерів, якими називають українців на сторінках газети:

- «уголодоморенными» (№9, с.4);
- «щенэвмэрликами»(№13, с.1);
- «Фашистские недобитки Шухевич и Бандера» (№21, с.5);
- «Фашистская организация правосеков» (№62, с.1);
- «фашиствующими укропами» (№117, с.3);
- «пробандеровской хунтой» (№139, с.1);
- «недострана» (№139, с.1);
- «киевская хунта» (№139, с. 5).

Головні герої текстів, де згадується Україна чи її жителі, це: президенти П. Порошенко та В. Зеленський; прем'єри, міністри А. Яценюк, А. Аваков, Ю. Тимошенко, політичні діячі О. Ляшко, В. Кличко, спортсмен О. Усик та ін. Тексти, де згадуються ці особи, завжди написані в негативному ключі, з використання неетичної лексики.

Д. Дезорцев, автор матеріалу «Май на земле» (№139, с.1), називає екс-президента П. Порошенка «недопрезидент Порошенко». На власному висловлюванні думок про П. Порошенка журналіст не зупинився: «Я бы понял, если бы это заявлял Кличко или ещё какой умственноограниченный Парубий - в них хоть справки есть». Кореспондент порушив журналістські стандарти – баланс думок та відокремлення фактів від коментарів.

Як бачимо, пропагандистські медіа створюють такий вербальний образ українців: це фашистське воєнне об'єднання, яке живе в недокраїні, ними править недокерівництво – це недопрезидент, недоміністри. Торкаються й такої болючої теми, як Голодомор. Для пропагандистських медіа це не трагедія, а привід поглузувати. Тож українці постають зголоднілими, недорідними.

Також журналісти газети «Новоросси́я» у своїх матеріалах «Крепкий тыл – залог победы» (автор В. Попов, №13, 18 жовтня 2014 р.) та «Вояж, вояж...», «Отечественная война пана Петра» (автор В. Попов, А. Луганский, № 21, 10 лютого 2015 р.) використовують радянські кліше, сталі вирази та термінологію: «Крепкий тыл – залог победы», «блицкриг закончился крахом», «Вставай, страна огромная, вставай на смертный бой...».

На відміну від створеного негативного образу українців, про себе вони говорять як про захисників, месників, справжніх громадян. При цьому використовують радянські кліше, наративи.

Окрім вербальних засобів подання інформації, образ ворога конструється також за допомогою візуалізації. Ефективним прийомом пропаганди часів СРСР були плакати – листівки та буклети. Кореспонденти газети «Новоросси́я» також використовують знання та досвід минулого.

Загалом у всіх 14 примірниках аналізованого нами видання було зафіксовано 20 візуалізацій пропагандистського характеру.

До пропагандистських ілюстраційнами були виокремлені: малюнок, картинка, колаж, карикатура та шарж.

Серед найпопулярніших пропагандистських візуальних засобів є карикатура. Вона трапляється на сторінках газети 9 разів. Також на шпальтах можна побачити шарж – 5 прикладів, фото з невеликого ракурсу – 3 приклади, малюнок, колаж та картинка – по 1 прикладу. Найяскравіші ілюстрації, над створенням яких редакція газети плідно попрацювала, ми зібрали в одну добірку (Додаток В).

Карикатури являють собою перероблені радянські плакати, але замість німецьких знаків та персонажів зображена українська символіка та президенти України (№9, «Нациская геральдика на службе украинской хунты»; №62, «Обіцянки-цяцянки, а дурневі радість»).

Також журналісти видання «Новоросся» спотворюють зображення, ситуації та осіб, щоб висміяти та змінити думку читачів про Україну. Тим самим маніпулюють їх поглядами та міркуванням на ті чи інші обставини.

У номерах №117 (8 грудня 2016 р., «О доктрине информационной безопасной республики», Д. Дезорцев), №203 (8 серпня 2018 р., «Место Украины», С. Васильев), №232 (21 лютого 2019 р., «Патриотов создают патриоты», Д. Дезорцев, с.1), №256 (8 серпня 2019 р., «У шанса нет шанса», Д. Дезорцев; «Остаточне прощавай», И. Карамазов), №305 (16 липня 2020 р., «Детектив по-Украински», Д. Дезорцев; «Русские идут», И. Карамазов), №323 (19 листопада 2020 р., «Без вариантов», Д. Дезорцев), №343 (8 квітня 2021 р., «Бесценный опыт Саакашвили») представлено карикатури, радянські плакати, шаржі та «шедеври» фотошопу.

Висновки до розділу

Контент-аналіз матеріалів газети «Новороссия» доводить, що в пропагандистській пресі на окупованих територіях активно провадиться створення стереотипів шляхом переінакшення індивідуальної історичної пам'яті. У більшій мірі робиться акцент на таких періодах, як Друга світова війна, Холодна війна, весь період існування СРСР. Автори матеріалів під різними приводами проводять паралелі між минулим і сучасністю, конструюючи контекст.

Шляхом переінакшення індивідуальної історичної пам'яті «покоління батьків» формується таке стереотипне уявлення: Новоросія – наступниця разом із Росією великої, соціально справедливої держави СРСР, яку розвалили порушники світового порядку – США, і сучасна війна ведеться за відновлення справедливості та повернення до ідеалів

СРСР. Україна повністю керована США й не бажає дотримуватися зазначених ідеалів.

Редакція газети «Новороссия» створює образ «ворога» у місцевих жителів за допомогою вербальних та візуальних засобів. До вербальних відносимо некоректні вирази, форму опису ситуацій, використання радянських виразів та кліше при згадуванні України та українців. При створенні візуалізацій автори використовують «креативний» підхід – перероблення плакатів часів СРСР, коміксів, малюнків, карикатур, фото та шаржів. Під час аналізу було виявлено, що всі ілюстрації створені одними й тими ж авторами – Д. Дезорцевим, І. Карамазовим та ін.

ВИСНОВКИ

Суспільно-політичне протистояння, яке має підґрунтям протиріччя та явно виражений конфлікт міжрегіонального, міждержавного та глобального характеру, базується на формуванні «образу ворога». Важливу роль у формуванні відіграють медіа, зокрема саме під час конфліктів. ЗМІ стають інструментом не лише активної, а й агресивної пропаганди. Велике значення в процесі створення образу «ворога» відіграє маніпулювання інформацією про минуле і створення стереотипів на основі переінакшення історичної пам'яті.

Аналіз теоретичних розвідок, у яких розглядається тема формування образу «ворога», дав підстави сформулювати власне визначення щодо зазначеного поняття. Ми вважаємо, що *образ «ворога»* – це уявлення (негативна установка), що виникає водного суб'єкта відносно іншого суб'єкта, який сприймається як такий, що несе загрозу соціальному й фізичному існуванню, формується на основі соціально-історичного та індивідуального досвіду, стереотипів та інформаційно-пропагандистського впливу і виражається в упередженому ставленні до нього й готовності діяти йому у збиток.

У ЗМІ, які функціонують на тимчасово окупованих територіях, формування образу «ворога» відбувається на основі створення стереотипів, які у свою чергу виникають на основі переінакшення індивідуальної історичної пам'яті. Так, наприклад, журналісти, які працюють у газеті «Новороссія» (саме її ми взяли за «приклад») для написання текстів використовують найпопулярніші теми: Друга світова війна, Холодна війна та весь період існування СРСР. Редакція газети з інформаційним приводом та без проводить паралелі між минулим і сьогоденням, при цьому конструюючи контекст.

У матеріалах робиться акцент на значущості Донбасу, Другої світової війни, СРСР. При чому постійно простежується паралель: антитерористична

операція на сході України – Друга світова, єдиний народ (жителі Донбасу) – комуністична партія.

Таке конструювання контексту впливає на формування псевдопатріотизму, що підкріплюється перекрученими й висмикнутими з тексту інформації, без указування причинно-наслідкових зв'язків, фактами з життя неіснуючої за законами держави. При використанні даних зазначеного періоду проводиться узагальнення, яке характерне для стереотипізації, стирання дрібних деталей та образів, і відбувається цей процес шляхом переінакшення індивідуальної історичної пам'яті. Матеріали з ознаками переінакшення індивідуальної історичної пам'яті є в кожному номері вибірки, спостерігаються всі види переінакшення з переважанням оминання, фальшування, конструювання контексту.

Зміна історичної пам'яті відбувається за допомогою маніпуляцій у ЗМІ. В історичній пам'яті спільноти можуть існувати спогади, які є самі по собі нейтральними. Використовуючи технологію маніпуляцій свідомістю, ЗМІ переінакшують історичну пам'ять, легітимізуючи «зручні» в контексті певної політичної ситуації спогади й створюючи стереотипи «свій-чужий», опираючись на переінакшені символи добра і зла.

У процесі нашої роботи, нами було виявлено, що редакція друкованого медіа самопроголошених республік ДНР і ДНР перекручує, видозмінює та конструює контекст.

Також при написанні текстів журналісти вважають за нормальним порушувати журналістські стандарти: висловлювання особистої думки, відсутність балансу думок і точок зору, неоперативна подача інформації, дані не перевіряються на достовірність, журналісти не покликаються на джерела, факти не відокремлені від коментарів. Автори текстів неодноразово роблять примітки власне кореспондентів, використовують цитати, вирвані з контексту, які призводять до іншого сприйняття ситуації.

Аналіз видання «Новороссія», який ми здійснили за 8 років його існування, засвідчив, що його риторика залишилась незмінною. Хоча форма подачі інформації дещо зазнала переінакшення: журналісти зменшили кількість суб'єктивного висловлювання та почали робити покликання на джереладаних. Незважаючи на це, кореспонденти створюють негативні установки щодо України та українців. Саме українці, за словами представників так званої медіа спільноти, несуть небезпеку соціальному й фізичному становищам мешканцям самопроголошених республік.

Отже, переінакшення індивідуальної історичної пам'яті є інструментом пропаганди засобів масової інформації тимчасово окупованих територій, яке активно застосовується ними при маніпулюванні суспільною свідомістю в інтересах правлячої верхівки з метою підтримання гібридної війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. KeenSam. FacesoftheEnemy. ReflectionsoftheHostileImagination / SamKeen. – SanFrancisco : HarperandRow, 2004. – 199 p.
2. Артюх В.О. Що таке історична пам'ять? // Гуманізм. Трансгуманізм. Постгуманізм : матеріали доповідей та виступів Міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р. / ред. кол.: Є.О. Лебідь, А.Є. Лебідь. Суми : СумДУ, 2013. С. 3-9.
3. Голубєв В. Універсальна журналістика: навч. посіб. Рівне: Друк Волині, 2016. 152 с.
4. Здорового В.Й. Теорія і методика журналістської творчості : підруч. 2-ге вид. Львів: ПАІС, 2004. 268 с.
5. Іванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики: навч. Посіб./ за ред. В.В. Різуна. Київ: Центр Вільної Преси, 2010. 258 с.
6. Кириченко В.В. Психологія образу ворога у масовій свідомості // Філософія, релігія та культура в глобалізованому світі : Всеукраїнська науково-теоретична конференція з міжнародною участю, 23 листопада 2015 року : матеріали доповідей та виступів / ред. кол. П.Ю. Саух та ін. Житомир : Видавець О.О. Євинок, 2015. С.69-74.
7. Корконосенко С. Г. Основи журналістики : підруч. для вузів. Москва, 2004. 53 с.
8. Котова С.В. «Образ чужого» і «образ ворога» : «імагологія» в сучасних міждисциплінарних гуманітарних дослідженнях // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2016. 127 с.
9. Кривошея Г.П. Журналістика: поняття, терміни : навч. посіб. Київ: КиМУ, 2004. 202 с.

10. Курилишин К. Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939–1944): історико-бібліографічне дослідження Т. 1. Львів : Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника, 2007. 639 с.

11. Ліппман У. Суспільна думка : пер. с англ. Т. В. Барчунова, під ред. К. А. Левинсон, К. В. Петренко. Москва: Інститут Фонду «Общественноемнение», 2004. 384 с.

12. Михайлюк М.В. Агітаційно-пропагандистська діяльність органів німецької окупаційної влади серед населення України (1941–1944 рр.) : Автореф. дис. канд. іст. наук М. В. Михайлюк. Київ. : Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», 2006. 20 с.

13. Мінгазудінов А. Формування образу ворога в свідомості радянських воїнів під час визволення України (1943-1944 рр) // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – № 4 (№112). 2012. 30–33 с.

14. Некрасова В. Образ «ворога» та «друга» в ідеологічному протистоянні часів завершення «холодної війни» : міжнародна науково-практична конференція (Запоріжжя, 2-4 листопада 2011р.) : матеріали доповідей та виступів / ред. І. Я. Тодоров. Запоріжжя : Інтер-М, 2011. 280 с.

15. Панарін І.Н. Технологія інформаційної війни : підручник. Москва : КСП+, 2003. 320 с.

16. Патриляк І. Українське питання напередодні Другої світової війни // Українська історична правда.

URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/08/28/135252/> .

17. Політичні, етнічні та міжконфесійні конфлікти в сучасному світі : монографія / Н. И. Пупикін, С. В. Мурашева, И. В. Баранова, Е. А. Антохіна ; М-во освіти і науки Російської Федерації, Федеральне держ. бюджетне освітня установа вищ. проф. освіти «Орловскийгос. ун-т». Орел : ФГБОУ ВПО «ОГУ», 2015. 211 с.

18. Політологічний енциклопедичний словник : словник / За ред В.Бабкіна, Ю.Шемшученка. Київ : Генеза, 1997. 400 с.
19. Різун В. Літературне редагування. Київ: Либідь, 1996. 240 с.
20. Різун В., Мамалига А., Феллер М. Нариси про текст: Теоретичні питання комунікації і тексту. Київ. ун-т, 1998. 336 с.
21. Різун В.В. Теорія масової комунікації: підручник для студентської галузі 0303 «журналістика та інформація» : навч. посіб. Київ: Видавничий центр «Просвіта», 2008. 260 с.
22. Ромах О. В Стереотипи та страхогенеруючі міфи на сторінках український суспільно-політичних журналів : наукові записки інституту журналістики. Т. 59. Київ. 2015. 66 с.
23. Сенявская Е.С. Противники Росии у войнах XX столетия: Эволюция «образу врага» в свiдомостi армii i суспiльства. Москва : Российскаяполитическаяэнциклопедия, 2006. 288 с.
24. Сенявский А.С. Исторична імагологія і проблема формування «образу врага» (на матеріалах російської історії XX століття) / А. С. Сенявський, Е. С. Сенявская. Москва : Российскаяполитическаяэнциклопедия, № 2 (6). 156 с.
25. Сенявский А.С. Проблема «свій-чужий» в історичній свiдомостi: теоретико-методологічний аспект // «Наші» і «чужі» в російському історичному свiдомостi : конференція. СПб.: Нестор, 2001. 56 с.
26. Титаренко Д. М. Преса Східної України періоду німецько-фашистської окупації як історичне джерело (1941-1943 рр.): Дис. к.і.н.: 07.00.06 / Д.М.Титаренко. Донецьк : Донецький нац. ун-т. 2002. 255 с.
27. Український народі // Золотий тризуб. – 1941. – 10 лип. – Ч. 1.
28. Фатеев А. Образ врага в советскойпропаганде. 1945– 1954 гг. URL: <http://psyfactor.org/lib/fateev2.htm>.

29. Худолій А. О. Стереотипи «холодної війни» та відносини між США та Україною: науков. вісник : збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. Київ : ПП «Видавництво «Гілея», 2014. Вип. 81 (№ 2). 351 с.

30. Шацька Б. Минуле – пам'ять – міт : пер. з польськ. А.Павлишина. Чернівці: Книги – ХХІ, 2011. 248 с.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Таблиця 1. Використання для створення образу ворога інформації часів Другої світової війни; спротив УПА

№ видання	Назва, автор статті, сторінка	Ключові фрази	Створюваний стереотип	Вид «переінакшення» (за Б.Шацькою)
№9, 16 вересня, 2014 р.	«День освобожде- ния», Военкор «Бен», с.1	«8 сентября Донбасс празднует освобождение. В этот день 1943 г. Красная армия освободила от немецко-фашистских захватчиков город Сталино, современный Донецк» «Освобождение Донецкого бассейна стало прологом к освобождению для всей Украины от	Підкреслюється героїка радянського народу під час Другої світової війни.	3, 4

Продовження Таблиці 1

		<p>оккупантов»</p> <p>«Мемориалы «Саур-Могила» и «Миус-Фронт», монумент «Твоим освободителям, Донбасс», и «Жертвам Фашизма» стали маяками памяти, связывающими прошлое с настоящим, объединяющими разобщенных людей, нынешнего века и народ»</p> <p>«Теперь на Донбассе снова война. Пришла война, как и Великая Отечественная, рассекающее историческое время на роковое «до» и «после»»</p>		
№9, 16 вересня, 2014 р.	«Новороссия идет в контрнаступление: пора возвращать оккупиро-	«По Донецку тем временем ходили мрачные слухи: «Говорят, Порошенко поставил своим фашистам задачу до дня «незалежности» захватить город и пройти по нему парадом. А не получится – Донецк будут равнять с землей»»	П. Порошенко – А. Гітлер. Однакові моралі, принципи та дії.	2, 3, 5, 7

Продовження Таблиці 1

	ванные территории!», Военкор «Ковыль», с. 1			
№9, 16 вересня, 2014 р.	««Белые ночи» Донецка!», И. Донецкий, с.7	«Август четырнадцатого. Зной. Суховей. Редкие и отдаленные звуки: взрывы, свист снарядов и артиллерийские залпы. Вспоминаю фильмы о Гражданской войне, о Великой Отечественной»	Війна справжня, і в ній переможе Росія.	1
№13, 18 жовтня 2014 р.	«Первая сессия Народного Совета ДНР», без автора, с. 1	«По окончании торжественного собрания депутаты возложили цветы к памятнику Артема как символу свободы и независимости Донбасса»	Відновлення значимості осіб часів становлення СРСР	2,3,7

Продовження Таблиці 1

№13, 18 жовтня 2014 р.	«Патриотический взгляд на русскую историю», Е. Чернышев, с. 3	«Огромную заслугу Сталина вижу в том, что в этих условиях он не только сумел наладить искусственное «историческое освещение», вдохновив народ на созидание, но и выиграть драгоценное время до рассвета» «Наша история лишь хронологически делится на события, но онтологически она едина. Почему бы образно не считать, что русский народ изгоняет польских оккупантов из Москвы, сражается за каждую пядь родной земли под Сталинградом, освобождает от фашистов Донбасс»	Навіть за часів Сталіна СРСР був сильною, єдиною й справедливою країною. Україна і Росія – єдина країна	2, 3, 7 1, 4, 7
№13, 18 жовтня 2014 р.	«Участники акции «Мы едины» поддержали	«Тут можно было увидеть и флаг современной России, и имперский триколор, и красное знамя Советского Союза»	Росія – єдина наступниця СРСР і Російської імперії	7

Продовження Таблиці 1

	Новороссию», Г. Жилияков, с. 4	«Сегодня в нашей братской Украине зарождается фашизм. А фашизм надо останавливать!»	Україна – наступниця нацистської Німеччини	2, 5
№13, 18 жовтня 2014 р.	«Во всем мире растет поддержка Новороссии», П.Онойко, с. 4	«...антифашистская акція под лозунгом «Нет фашизму на Украине!» «После возложения цветов манифестанты скандировали лозунги: «Красная армия побьет империалистов и фашистов!» и «В Украине и везде бейте фашистов и неонацистов!»» «Слушатели поддерживали выступающих аплодисментами, а по окончании митинга спели «Катюшу» и «Интернационал»»	Україна – наступниця нацистської Німеччини	2, 5
№13, 18 жовтня 2014 р.	«Крепкий тыл – залог победы», В. Попов, с. 5	«Крепкий тыл – залог победы»	У заголовку використаний сталий вираз, утворений 1941 року радянськими пропагандистами.	7

Продовження Таблиці 1

№13, 18 жовтня 2014 р.	«Город Швондеров и Шариковых, Е.Меркурьева, с. 6	«...Киев переполненный фашистской символикой батальона «Азов»: повсюду на билбордах – стилизованная свастика. Сотни, если не тысячи рекламных досок по всей столице».	Проводиться паралель між українськими добровольцями й фашистами	2, 5, 7
№13, 18 жовтня 2014 р.	«Бывших дончан не бывает», М.Назаревская, с. 7	«...я, украинская девочка, знающая на пять с плюсом ридну мову, выступающая на праздниках в украинском венке и национальном костюме, читающая украинскую литературу»	Підкреслення рівноправності народів за часів СРСР	7

Продовження Таблиці 1

№21, 10 лютого 2015 р.	«Вояж, вояж...», Д.Ди, с. 1	«...украинский блицкриг закончился крахом»	Використання термінології початку Другої світової.	7
	Новости	<p>«...в музее Великой Отечественной войны (в помещении мемориального комплекса «Твоим освободителям, Донбасс!») состоится открытие экспозиции»</p> <p>«В день годовщины, 15 февраля, с 10.00 в Донецке, в Парке имени Ленинского Комсомола, пройдет митинг.»</p> <p>«Выставка «Война в миниатюре: связь прошлого и настоящего» расположена в музее Великой Отечественной войны, в подземной части монумента «Твоим освободителям, Донбасс!»»</p> <p>«Рассмотрен комплекс вопросов по чествованию ветеранов Великой Отечественной войны, празднованию</p>	Акцент на подіях, які культивують символи СРСР	3, 7

Продовження Таблиці 1

		<p>населения республики 6 млн. умерло в результате голода...10млн.уголодоморенных»</p> <p>««Вставай, страна огромная, вставай на смертный бой...»,–девятым валом гремел хор Александрова, и страна полностью соответствовала героике гимна народной войны»</p> <p>«Если война приобретает всенародный характер, то очень важно бойцам иметь перед глазами примеры активного участия в войне детей руководителей государства. В сталинском СССР с этим было предельно наглядно»</p> <p>««Сыновья уходят в бой». Вот далеко не полный перечень высших руководителей СССР, дети которых воевали...»</p>	<p>метою «очищення» суспільства</p> <p>Підкреслюється героїка радянського народу</p> <p>СРСР була настільки справедливо влаштованою державою, що навіть верхівка не мала ніяких привілеїв</p>	<p>3</p> <p>3, 4, 7</p>
--	--	--	---	-------------------------

Продовження Таблиці 1

		«Полагаю, что даже под гнетом украинской пропаганды («Широкие массы...скорее, становятся жертвами большой лжи, чем маленькой» – А. Гитлер) народ понимает, что это не его война»	Українці – лише жертва ворожої пропаганди, для аргументації використано цитату А.Гітлера	6
№21, 10 лютого 2015 р.	«Украина – колыбель мирового «хэроизма», или гибель «титанов»», И.Карамазов, с. 5	«Фашистские недобитки Шухевич и Бандера хоть и с опозданием, но были ликвидированы в духе шпионских романов и сериалов» «За полгода до этого Сташинский испытал «оружие возмездия» на редакторе националистической газеты, одном из идеологов ОУН во Львове Ребете»	Лідери українського спротиву позиціонуються як поплічники фашистів <i>Продовження Таблиці 1</i> Зброю вбивства названо «оружием возмездия»	1, 3 7

Продовження Таблиці 1

№21, 10 лютого 2015 р.	«Болгары против укро-нацистов», О.Горностаев, с.6	«В 1940-х годах он работал в правительстве профашистской Болгарии. Контактировал с министрами Третьего рейха, согласовывал с ними политику Софии. Болгары воевать против СССР не хотели»	Болгарія не хотіла йти проти СРСР	2, 3, 7
№62, 19 листопада 2015 р.	«Осень. Первый снег», Д.Ди, с.1	«Ситуация в несчастной Сирии напоминает конец Великой Отечественной войны: когда стало ясно, что Красная армия окончательно наступила на горло фашистам, все «прогрессивное человечество» тут же вострепнулась и кинулась в бой» «Фашистская организация правосеков теперь принадлежит другим моральным уродам»	Червону армію ніхто зможе перемогти Правий сектор не має існувати	2, 3, 5

Продовження Таблиці 1

№62, 19 листопада 2015 р.	«Зачем придуманы законы», М.Ветрова, с.3	«С началом Великой Отечественной войны многие предприятия были эвакуированы на восток. Обороняли Херсон части 51 стрелковой дивизии и моряки Дунайской военной флотилии. Тысячи людей ежедневно выходили на строительство укрепления вокруг города. Был создан городской истребительский батальон...» «Однако 19 августа Красная Армия была отброшена противником, и в город зашли немецко-фашистские захватчики»	Всі в СРСР були однією родину, і всі повинні захищати один одного	1, 3, 4
№62, 19 листопада 2015 р.	«Символика городов-героев на остановках Лутугино» Луганск-Информцентр,	«Решение работать именно в этом направлении мы приняли в честь 70-летие Победы над фашизмом. Ведь не секрет, что в современном мире даже многие взрослые не знают название этих городов» «...Во всём мире звание героя дают людям, а в СССР удостоены целые города»	СРСР поважає своїх героїв	1, 3, 4, 7

Продовження Таблиці 1

	С.12	«Впервые городами-героями были названы Ленинград, Сталинград, Севастополь и Одесса в приказе №20 Верховного Главнокомандующего от 1 мая 1945 года »		
№121, 5 січня 2017 р.	«Советский флаг, крушение СССР и несбывшиеся надежды», М.Демурин, с. 7	«Для нас, советских людей, флаг СССР был знаменем победы 1945 года и всех великих достижений нашей страны...»	СРСР – країна, яка має існувати й існує тепер, «наша» країна.	7
№139, 10 травня 2017 р.	«Май на земле», автор Дмитрий Ди, с. 1	«Жалуется недопрезидент Порошенко, что, мол, в Донецке военный парад 9 Мая проводится. Причём хороший, настоящий парад»	Автор висловлює своє особисте ставлення до президента, Верховної Ради України, мера м.	1,3,7

Продовження Таблиці 1

		<p>«Я бы понял, если бы это заявлял Кличко или ещё какой умственно ограниченный Парубий- в них хоть справки есть. Но этот-то знает, что Великая Отечественная проходила и на территории Донбасса, здесь есть кому воздать память. Но Пеца видит в параде Вооружённых сил ДНР угрозу своему режиму.»</p> <p>- «Уничтожить народную память о той войне про-бандеровская хунта очень хочет, но не может.»</p>	<p>Києва та підкреслює сили та підготовку ДНР до параду з нагоди 2 світової війни.</p> <p>За словами автора, участь ДНР у 2 Світовій війні – більша, ніж України. І зараз Україна намагається шляхом пропаганди переоцінити здобутки ДНР.</p>	
№139,	«Первый анти-	«Кстати, решение о проведении съезда	Українці = німецькі	2, 5, 7

Продовження Таблиці 1

10 травня 2017 р.	фашисткий съезд Юго-Востока и провозглашение «ДНР», автор невідомий, с.5	антифашистов именно в Донецке было связано с тем, что со второй половины апреля на территории ДНР уже шли активные боевые действия, мы защищал Донбасс от агрессии неонацистских боевиков киевской хунты» « По сути, лекции на тему опасности украинского нацизма, нелегитимности украинской хунты или бойкот президентских выборов, звучавшие по скайпу из Киева, на фоне бушевавшей Донбасских событий выглядели несколько сюрреалистично.»	фашисти.	
№139, 10 травня 2017 р.	«Речь маршала СССР Георгия Константиновича Жукова на Параде Победы	«Слава великому советскому народу народа-победителю!Слава вдохновитель и организатору нашей Победы- великой партии Ленина-Сталина! Слава нашему мудрому вождю и полководцу, Маршалу Советского Союза большом Сталину!»	Ода Великому Вождю, мудрому Йосифу Сталину!	3, 7

Продовження Таблиці 1

	24 июня 1945 года», автор невідомий, с. 12			
№193, 24 травня 2018 р.	«Сержант, который нес цветы», Текст створений на основі книги Б. І. Дуброва «Солдатская Слава», с.5	<p>««Приехали!» – про звучало над эшеленом. Беларусью полк шел пешком. Через боры, села и города. И здесь варвары все разорили. Мстили. Партизанский край был костью в горле бесноватого фюрера. Вблизи границы с Литвой гвардейцы вышли на передовую. Расейняй... Этот город фашисты предварительно подготовили к обороне: везде надолбы, доты, колючий провод, минный пояс.</p> <p>После артподготовки бойцы поднялись ватаку, проходами в минных полях проникали к первым домам. Лейтенант Кучерукпредупредил: «Остерегайтесь чердаков иокон!». Дома,</p>	Радянські солдати сильні та мужні.	3

Продовження Таблиці 1

		продырявленные снарядами, были вроде бы мертвые. Но не успели на улицах появиться наши автоматчики, как окна и чердаки действительно ожили...»		
№203, 2 серпня 2018 р.	«Ликвидационная команда», М. Ветрова, с. 5	«—А за что ты их фашистами называешь? — Вы же видели: в подвале граната с веревкой была. Фашисты, когда отходили, амбар моей тетки также заделали. Тетка и подорвалась...»	Українці = німецькі фашисти.	1, 5
№203, 2 серпня 2018 р.	«Лет через десять они сгорят со стыда», А. Манзюлевский, с.11	«Владимир Владимирович Путин присвоил почетные наименования и вернул ряду отечественных воинских частей исторические названия: 6-мунтанковому полку – почетное наименование «гвардейский Львовский», 68-мунтанковому полку – «гвардейский Житомирско-Берлинский», 163-му танковому полку – «гвардейский Нежинский»... Но кто обиделся? Украинцы. Генштаб заявил: «Россия продолжает	Вічна пам'ять Радянським воїнам. Українці не цінять перемогу СРСР у 2 світовій війні.	1

Продовження Таблиці 1

		воровать чужую историю и славу». Все же помнят те знаменитые подвиги украинцев, которые сделали Украину государством исключительной доблести и военных успехов?»		
№232, 21 лютого 2019 р.	«Контраст формаций», М. Ветрова, с.5	«...то же до СССР, к сожалению, мы потеряли великую державу, но, вынужденно проходя через ужасы «независимости» и «демократии», осознали степень утраты и теперь вновь начинаем обретать свое Отечество»	СРСР був сильною, єдиною й справедливою країною, а ДНР та ЛНР може відновити велич союзу, бо підтримує ідеологію.	
№232, 21 лютого 2019 р.	«Они сражались за родину», автор невідомий, с.8	«Великую Отечественную войну не зря назвали священной. Потому что и агрессор, и советское руководство понимали, что на кону – жизнь русского народа. А русский народ всегда, даже в самые безбожные годы, знал, что его сила – в божественной правде...»	2 світова війна – священна війна. Вона була розпочата недаремно.	3, 4, 7

Продовження Таблиці 1

		«Этот расчет провалился полностью, причем в самый первый день войны: 22 июня 1941 года, в День Всех Святых, в земле Российской просиявших, через два часа после выступления по радио наркома иностранных дел Молотова о нападении Германии на Советский Союз митрополит Сергей, место блюститель патриаршего престола, призвал верующих, собравшихся в Богоявленском кафедральном соборе Москвы, и весь народ дать отпор агрессору...»		
№232, 21 лютого 2019 р.	«Настоящий праздник», В. Неєр, с.12	А то, что за годы после развала СССР не удалось убить наш дух, показали наши мальчишки. В 2014 году они взяли в руки оружие и встали на защиту нашей Родины. Пока есть у нас такие мужчины – мы непобедимы.	Дух СРСР залишився в молодиках, які відстоюють кордон ДНР та ЛНР.	1
№256, 8 серпня	«Без права на ошибку:	«Конечно, и в СССР, и в Германии (после 1942 года) к теоретической и практической подготовке	В СРСР підготовка та навчання було краще ніж	1

Продовження Таблиці 1

2019 р.	снайперские дуэли во время войны», автор невідомий, с.5-6	снайперов относились <i>Продовження Таблиці 1</i> «...Советские меткие стрелки всегда относились к германским снайперам как к профессионалам. Поэтому тщательно готовились к дуэлям, стараясь выиграть за счет смекалки»	сучасне.	
№256, 8 серпня 2019 р.	«Не Украина, и не Русь: боюсь, Донбас, тебя, боюсь», О. Ізмаїлов, с. 8	«Некоторые местные журналисты высказываются в том духе, что, наверное, из всех областей СССР Донецкая (ну, и Луганская вместе с ней, разумеется) была единственным местом, где советская власть была на самом деле, где советские идеи работали. Речь идет о том, что улучшенное по меркам остальных регионов снабжение Донбасса, уникальный конгломерат народов и народностей, сплав культур и ментальных особенностей смогли выдержать даже суровость идеологической мысли КПСС...»	ЛНД та ДНР процвітали, тому що єдині з інших міст України підтримували ідеологію СРСР.	1, 5, 7

Продовження Таблиці 1

№256, 8 серпня 2019 р.	«Из поляка- русофоба в герои», В. Шимов, с. 11	«После Октябрьской революции большевики стали активно продвигать в национальных республиках СССР местных «народных героев», которых можно было бы считать духовными предтечами советской власти. Калиновский подходил на эту роль как нельзя лучше...»	В СРСР потрібен був герой. Ось він – Калиновський.	7
№305, 16 липня 2020 р.	«Город страхов», Г. Акимова, с. 8	«В 1975-м Советский Союз жил сытой, размеренной, благополучной жизнью так называемого брежневского застоя. Не знаю, был ли застой, но мои родители это время очень любили и вспоминали о нем в начале перестройки как ностальгией»	Життя в СРСР було прекрасне та просте.	
№323, 19 листопада 2020 р.	«Военная тайна Аркадия Гайдава», с. 8, 11	«Он невероятно раздражал тех, кто считал своим долгом доказать, что в СССР не было ничего хорошего и вся история страны состояла из репрессий и бессмысленных жертв...»	Жителів ДНР та ЛНР дратує «неправдива» інформація з боку українських ЗМІ.	1
№343,	«Как прятали	«С первых дней Великой Отечественной войны	Завдяки розумним	7

Продовження Таблиці 1

8 квітня, 2021 р.	Москву от фашистских бомбардировщиков», автор невідомий, с.5	было ясно, что главной целью фашистов будет нападение на сто лиц у с воздуха и уничтожение ее главных стратегических объектов... Единственно возможным способом минимизировать риск авиаударов поважным городским объектам была их маскировка. В первую очередь нужно было «спрятать» Кремль как основную и самую заметную мишень. Уже через четыре дня после начала войны комендант Кремля Спиридонов предложил два варианта «укрытия» Москвы и Кремля...»	військовим рядянської армії Москва залишилась цілою.	
№343, 8 квітня, 2021 р.	«Соль земли донецкой», О. Ізмаїлов, с. 8, 11	«После Великой Отечественной многие люди постарше долгие годы хранили где-нибудь в запечье или на чердаке небольшой запас соли – на случай войны. Житейский опыт подсказывал им, что этот продукт в горячих обстоятельствах исчезает первым и становится просто навес золота.	2 світова залишила відбиток на сприйнятті світу звичайних жителів.	7

Продовження Таблиці 1

№343, 8 квітня, 2021 р.	«Наш Гагарин», І. Гречко, с.12	«А начиналось все так. День 12 апреля 1961 года запомнился нам, младшим школьникам, как сплошной и необычный праздник. Старожилы говорят, что так было и в мае 1945 года, когда незнакомые люди на улицах со слезами радости на глазах обнимались и целовались: Победа!»	Люди радіють здобутками своїх співвітчизників, як своїм.	1, 3
-------------------------------	--------------------------------------	--	--	------

ДодатокБ.

Використання для створення образу ворога інформації часів Холодної війни і ностальгійного культу СРСР як сильної, соціально спрямованої держави (за матеріалами газети «Новоросси́я»)

№ видання	Назва, автор статті, сторінка	Ключові фрази	Створюваний стереотип	Вид «переінакшення» (за Б.Шацькою)
№9, 16 вересня, 2014 р.	«Привет Донецку от Вьетнама», «С глубоким уважением, вице-президент Общества «Украина- Вьетнам»	«Каких только врагов не победил героический вьетнамский народ на пути к свободе! Это были японские, китайские, французские колонизаторы и наши общие противники – агрессоры из США» «Донецкое отделение было самым сильным в СССР...»	США–єдиний ворог.	1, 2, 4, 5

Продовження Таблиці 2

	Нинель Васильевна Косолапова, кавалер ордена Хо Ши Мина»,с.5			
№9, 16 вересня, 2014 р.	«Кровное братство», Д,Ди, с.5	«Взятые за базовые нормативы воинские документы ВС СССР изучаются и применяются на деле»	СРСР продуктивна державна, котра вважає навіть після розпаду	1, 4, 7
№9, 16 вересня, 2014 р.	«Исповедь ополченца», А. Трачук, с.5	«Я обычный украинец, рожденный в то счастливое время, которое сейчас не принято упоминать всуе. Я впитал с молоком матери любовь к Родине по имени СССР, почти утратил веру в людей после «большого развала»»	СРСС був, є і буде	7
№13, 18 жовтня	«Пресс- конференция	«...противостояния двух сил – России и Запада, то Запад заинтересован в войне... В свою очередь,	Росія – світовий ми- ротворець, війну роз-	1, 5

Продовження Таблиці 2

2014 р.	Павла Губарева 14 ноября 2014 года», без автора, с. 1	Россия не заинтересована в разжигании войн, конфликтов, будь то «горячих» или «холодных» «Действительно, кровопролитие сегодня – это братоубийственная гражданская война, когда одни русские убивают других русских. По моему убеждению, русские, которые называют себя «украинцы», это тоже русские, попавшие в идеологическую ловушку под названием «Украинский проект», существующую последние 150 лет. И вот в течение этих 150 лет была возвращена данная идеология, у нее появились носители. Сегодня русские убивают русских, которые считают себя нерусскими и всех русских считают своими врагами»	палюють країни Заходу. Насправді люди стали заручниками «українського проекту», який зруйнував зв'язок між братніми народами, а у війні винні обставини	6
№13, 18 жовтня 2014 р.	«Патриотически й взгляд на русскую историю»,	«...к 1980-м мы уже брели практически в мировоззренческой тьме. Вспомните: почти никто ни во что не верил, все гонялись за импортными шмотками, мечтают жить «как на Западе»».	Розпад СРСР відкинув суспільство у світоглядну темряву; війна	4, 6, 7

Продовження Таблиці 2

	Е.Чернышев, с. 3	«сейчас есть явные признаки того, что над Святой Русью снова занимается заря, и наш путь становится очевидным все большему числу людей»	покликана повернути благо існування у єдиній країні	
№13, 18 жовтня 2014 р.	«Призыв к миру на Украине», Илья Патриарх Византийского Вселенского Патриархата	«...войну, которую в Украине развязали США согласно своим военным технологиям (Югославия, Ирак, Египет, Сирия, Ливия...))» «В США и ЕС приоритетом политики являются аморальный гомосексуализм и пиратское похищение детей. Это преступления против человечности... США обманывают и заставляют украинцев, чтобы те войной сами себе вырыли могилу»	США, в продовження Холодної війни, розв'язує конфлікти у країнах колишнього госоціалістичного табору Представники колишнього «капіталістичного табору» є аморальними	5, 7 5, 6, 7
№13,	«Европейский	«...не в лихие 90-е, а в нечто еще более грязное и	Закінчення ери СРСР	3, 4

18 жовтня 2014 р.	выбор Украины: Вперед, в средневековье!», Алексей Петров, ст. 6	кровоавое»	призвело до скочування в середньовіччя, початком цьогобули90-ті.	
№13, 18 жовтня 2014 р.	«Бывших дончан не бывает», Мария Назаревская, ст. 7	«...Справедливости ради скажу, что всегда присутствовал легкий холодок неприязни между западной и восточной частями Украины»	Причини для конфлікту Схід-Захід зародились ще в СРСР, але держава їх стримувала	2, 6
№21, 10 лютого 2015 р.	«Вояж, вояж...», Дмитрий Ди, ст. 1	«Бесноватый «президент мира», вооружив до зубов уже ставшие неподконтрольными ему бандформирования, состоящие из разномастных подонков» «И связано это с тем, что «международная» амеро-европейская «крыша», затеявшая весь этот бардак,	США відновлює технології Холодної війни, озброюючи інші країни. В тексті використовується риторика і агресивна	3, 5

Продовження Таблиці 2

		<p>начала явно «подтекать»... ласковая ко всякой бандеровской швали Канада»</p> <p>«После развала СССР в течение одного-двух поколений, после небольших зачистных операций единственным и непоколебимым властителем мира должны были стать США»</p> <p>«...но мир на Украине американским хозяевам ни к чему»</p>	<p>лексика часів Холодної війни.</p>	
<p>№21, 10 лютого 2015 р.</p>	<p>«А как там Львов?», С.Иванов, ст. 4</p>	<p>«...Тогда эта страна еще называлась СССР»</p> <p>«Львов–это не украинский город, а изначально австро-венгерский, и если бы не пакт Молотова-Риббентропа, то Львов никогда бы не отошел Украине. Они гордятся, что Львов украинский, но забывают, что благодаря Сталину»</p>	<p>Заслуга, що Львів – українське місто, належить СРСР і тодішнім керівникам держави.</p>	<p>2, 6, 7</p>

Продовження Таблиці 2

№21, 10 лютого 2015 р.	«Украина – колыбель мирового «хэроизма», или гибель «титанов»», И.Карамазов, с. 5	«Малороссия всегда была богата достойными, уважаемыми людьми, известным и всему миру... Это генеральный конструктор Королев и композитор Прокофьев, хирург Амосов и академик Патон, летчик-ас Кожедуб, космонавты Попович и Береговой»	Україну прославили лише ті великі люди, чия діяльність припадає на період існування СРСР.	2, 7
№21, 10 лютого 2015 р.	«Болгары против украицистов», О.Горностаев, с.6	«Молчат, что болгары Бессарабии и родственные им гагаузы не хотят воевать за низменные интересы Киева»	Країни, що входили до колишнього СРСР проти України та її дій	1,3,7

Продовження Таблиці 2

№62, 19 листопада 2015 р.	«Осень. Первый снег», Д.Ди, с.1	«Американцы уже напарывались на «доблесть» прекрасно оснащённой и выучиной грузинской армии в 2008 году, не дураки, второй раз наступать на одно и то же место не хотят »	США гідний опонент для «Великой страны»	1,3, 7
№62, 19 листопада 2015 р.	«Зачем придуманы законы», М.Ветрова, с.3	«...То есть как в СССР: лекарства покупаются , а услуги врача бесплатные »	В часи існування СРСР усе було справедливим	3, 7
№62, 19 листопада 2015 р.	«До и после...», С.Ратник, с.5	«Вновом независимым государстве Украине было доставшееся в наследство от СССР развитое сельское хозяйство...» «Анологичная ситуация наблюдается и на всех других предприятиях, успешно работающих и выпускавших продукцию в годы существования «плохого» Советского Союза»	Україна в спадщину від СРСР отримала сировину для розквіту держави <i>Продовження Таблиці 2</i>	1, 3, 4, 7

№62, 19 листопада 2015 р.	«Донецкие часы», В. Мартыненко, с.5	«... что часы должны быть механические и у них должен быть натуральный колокольный звон. Изготовил их калужный мастер А.Г. Красников. В начале 90-х годов XX века он был единственным курантных дел мастер на территории бывшего СССР»	СРСР жили найталановитіші люди, які вражають своїми працями	1,7
№62, 19 листопада 2015 р.	«Всё случилось в нужный момент», Д.Стешин, с.6	«И Запад в Сирии, пропустив холодные закуски, ещё успевают к «горячему». Как с открытием Второго фронта. Помните? Три года завтракой из ленд-лизинговской тушенки, которой кормили истекающий кровью СССР»	СРСР віддавала останнє, щоб допо- могти братньому народу	2, 5, 7
№62, 19 листопада 2015 р.	«Нас опять предали!», С.Ратник, с.6	«Благо, что память у нас хорошая, и мы не забыли как Дятлов, чуть ли не на коленях стоял на площади Ленина, просил прощения у толпы, валившей памятник Ильичу, и обещал «бандитам тюрьмы»»	Підкреслюється героїка радянського народу	1,3,7

Продовження Таблиці 2

<p>№117, 8 грудня 2016 р.</p>	<p>«Решающая битва», М.Ветрова, с. 3</p>	<p>«Налаживание отношений между двумя сильнейшими мировыми державами – Россией и США»</p> <p>«...Национальная стрелковая организация (США) открыто перечисляет чиновникам деньги за отказ принимать закон об ограничении продажи для населения стрелкового оружия. Деньги на эти взятки дают оружейные заводы и крупные торговцы оружием... »</p> <p>После распада СССР у обслуживающего персонала США наконец появилась возможность реализовать поставленные перед ними задачи... создать мощную армию».</p>	<p>Ці держави вирішують питання світового порядку, і в даний момент Росія є миротворцем.</p> <p>США фінансує заворушення всередині інших країн.</p> <p>СРСР був державою, яка стримувала агресію США</p>	<p>4</p> <p>2, 5</p> <p>3, 4</p>
---------------------------------------	--	---	--	----------------------------------

Продовження Таблиці 2

		«Местного населения, не желающего променять Родину и свои традиции на джинсы, жвачку и кружевные трусики»	Вірність СРСР, невизнання мас-культури країни-ворога.	1, 4, 6
№117, 8 грудня 2016 р.	«Адекватно про «умеренных»», И. Карамазов, с.4	«Россия должна, по тому что ей нужны союзники в Европе, а цевропейци будут самыми преданными. Но иметь союзника у которого предательство в крови – ещё та перспектива. И в России уже начинают понимать, что «про-русские адекватно-умеренные» хуже откровенных врагов»	США – враг світового порядку.	2,5,7
№117, 8 грудня 2016 р.	«Они такие же русские», Д.Селезнёв, с.5	«В перспективе,еслибы социализм был действительно построен, то, вероятно, никакой проблемы с украинским ква-зигосударством не возникло. Однако вышло не совчем так, как ожидалось»	СРСР були і слабкі сторони, і завдяки їх появі відродилась Україна.	2, 6, 7

Продовження Таблиці 2

		<p>«Вполне естественно, что с развалом советского государства пришла в упадок и украинская советская идентичность, которая предполагает дружбу и братство народов, объединённых одной целью построения коммунизма»</p> <p>«Конечно, советские украинцы всё ещё остаются противовесом для подобного «мазэпенства»... »</p>		3,7
№117, 8 грудня 2016 р.	«Путь надежды», К.Еркина, 15 лет, г. Макеевка	«На равных позициях выступает игра в догонялки, она же салки и ладки. Правила просты, и известны всем без исключения. В советское время - одна из по популярнейших забав, в наше тоже»	СРСР був, є, і буде	7
№121,	«Шесть признаков	«... Именно по этому, как мы это уже писали, политическая верхушка США, стремящаяся к	США – ворог світового порядку	1, 3

Продовження Таблиці 2

5 січня 2017 р.	антижизни», И. Медведена, Т.Шишова, с. 5	мировому господству путём установления «порядка через хаос»... (вице-президент США Джо Байден 2014 г.)»		
№121, 5 січня 2017 р.	«Справедливость – главная мера в оценке труда», А.Костерко и А.Жуков	«... Во времена СССР в статистической отчётности любого уровня главным и основным показателем эффективности производства было выполнение плана производительности труда...»	За часів СРСР панував культ справедливості	1, 2
№139, 10 травня 2017 р.	«Новости Новоросии», без автора, с.2	«Украина продолжает привлекать иностранных специалистов для ведения боев ОБрМП, имеющей самый низкий процент, прибыла группа в составе 80 грузинских боевых действий на Донбассе. По данным разведки ДНР, для усиления укомплектованности из-за санитарных потерь, в район дислокации вблизи Мариупольский наемников. Инструкторы из США учат киевских силовиков диверсии...»	Хто, як не США буде допомагати Україні у війні з ДНР, ЛНР та Росії.	1, 2, 7

Продовження Таблиці 2

		«По информации нашей разведки в зону ответственности 93 омб в р-нн.п. В Лисичанск прибыли инструкторы из США для проведения занятий с военнослужащими ВСУ по установке мин в общественных местах в ходе ведения диверсионной деятельности на территории Республики », - сообщил официальный представитель Нм ЛНР подполковник А. Марочко. Также Зафиксировано Прибытие нн.п. Зайцево до 40 наемников из Грузии»		
№193, 24 травня 2018 р.	«Что за борщ у тебя в голове?», Дмитрий Дезорцев, с.1	«Но ведь, в конце концов, жизнь доказала убедительно, что критическое мышление совершенно лишний ингредиент в украинской кастрюле. Вот злые русские построили несуществующий Мост. Халтурщик из «Мосфильма» сняли на дешёвые китайские телефоны на кие-то прекрасные иностранные мосты и теперь показывают наивным Россиянам, выдавая за свой. Сами они ничего не могут построить априори, потому как все поголовно	Матеріал створений для того, щоб полити з відра багнюки над Україною, її правителя та народу. Факти, думки та твердження не підтвержені в тексті. Автор	1, 2, 3, 5, 7

Продовження Таблиці 2

		<p>воруют, пьот и ругаются матом. А так, всё прекрасное и вечное на самом деле построено расово чистыми украинца пирамиды, например египетские...»</p> <p>«Вот ваши детки или внучата что рисуют на занятиях в детских садиках? Цветочки, деревья, солнышко, ёжиков всяких, верно? А в Укропии нынче другая педагогика. В детских садиках детей учат создавать себе образ врага. Нужно со слов воспитателей воссоздать портрет «русского оккупанта». Рисунок проверяют, отмечают оценками, подсказывают, как с помощью цветных карандашей сделать так, чтоб нарисованное чудовище выглядело покровавей и поотвратительней. Новация! При маэстро Геббельсе о таких способах прессования детского сознания даже не догадывались. А кто уже чуток подрос, того на следующий этап зомбоформирования - в детские корпуса. Что там? Есть на Укре такое министерство</p>	<p>підносить інформацію, яку висвітлювали українські ЗМІ (не уточнюючи які). Розвінчання міфів, версія ДНР та ЛНР.</p>	
--	--	---	---	--

Продовження Таблиці 2

		молодёжи и спорта, одной из задач которого является контроль патриотического градуса молодого поколения.»		
№193, 24 травня 2018 р.	«Союзники», М.Вестрова, с.11	«В сознании лидеров стран-союзников Россия понесла в последнее время репутационные потери. В начале сирийской кампании американские самолеты безнаказанно отбомбили позиции войск Асада, прикрываемые нашими специалистами. Игилловцы после этой авиаподдержки перешли в наступление, но были отбиты. Это был физический удар по сирийским солдатам и репутационный удар по российским военным...»	Збройні сили США напали на Росію	1, 3,7
№203, 2 серпня 2018 р.	«Место Украины», С. Васильев, с.1	«Украина для ЕС и США – это чемодан без ручки (в смысле – без Крыма), который они все равно бросят, и останется подобрать... Имею смелость заявить, что на Украину у «наших западных партнеров» совсем другие, абсолютно не воздушные планы, и укромодан они, конечно,	Україна непотрібна США та ЄС, краще б входила до складу Росії, як в часи СРСР	1, 7

Продовження Таблиці 2

		<p>бросят, но вот куда и в каком виде – тут имеются варианты.</p> <p>Так какая Украина интересна «западным партнерам»? «Украина не интересна англосаксам без Крыма» – это слишком безапелляционное и категоричное утверждение, которое на самом деле верно только наполовину...»</p> <p>«Не приди Россия на помощь Дамаску, пополненная в Афганистане и Средней Азии миллионная армия под черными знаменами уже стояла бы сегодня на направлении Омск – Челябинск – Оренбург...»</p>		
№232, 21 лютого 2019 р.	«1945 год: американскому солдату о красногвардейцах», автор невідомий (по	«В апреле 1945 года военное ведомство США выпустило инструкцию для общения американских военнослужащих с советскими солдатами «Наш союзник – Красная армия». Брошюра рассказывает о красноармейцах и написана с уважением к советскому солдату, это чувствуется на протяжении всего текста.	Навіть в США говорили про червоноармійців, та про перемогу СРСР в 2 світовій війні.	1, 3

Продовження Таблиці 2

	материалам открытой печати), с.11	Авторы описывают великие победы и жертвы советского народа, в доступной форме и картинках объясняя, за что нужно уважать солдата Красной армии, приводят образцы советского оружия и техники: Т-34, «катюши»...»		
№256, 8 серпня 2019 р.	«Лишние в пищевой цепочке», М. Ветрова, с. 7	«После развала СССР Украина неформально была поделена на «феодальные уделы», контролируемые организованными преступными группировками (ОПГ), главари которых со временем стали называться олигархами...» «В обмен на доступ к доставшемуся от УССР ресурсу. Бандам помогали захватывать «лакомые кусочки» отдельных отраслей народного хозяйства...»	Україною привить кримінальні угруповання	1, 3
№305, 16 липня 2020 р.	«Город страхов», Г. Акимова, с. 8	«В 1975-м Советский Союз жил сытой, размеренной, благополучной жизнью так называемого брежневского застоя. Не знаю, был ли застой, но мои родители это время очень любили и вспоминали о нем	Життя в СРСР було прекрасне та просте.	

Продовження Таблиці 2

		в начале перестройки с ностальгией»		
№305, 16 липня 2020 р.	«Ликвидатор Бендеровщины», в. Заваруха, с. 11	<p>«В биографии Леонида Ильича Брежнева каким-то удивительным образом нивелировано его активное участие в ликвидации коллаборационистов и бандеровских банд на Западной Украине...»</p> <p>«В сентябре 1945 года Леонид Ильич стал первым начальником политуправления и отдела мобилизации штаба созданного Прикарпатского военного округа... Брежнев объективен: «Нужно прямо сказать, что во многих селах, отдаленных от центральных магистралей, советская власть фактически не существует. Необходимы решительные меры по искоренению бандитизма с привлечением крупных военных сил...»</p>	Брежнев, як людина освічена, бореться з бандитизмом бендерівців.	1, 7

Додаток В

Газета «Новороссия», №117,8 грудня 2016 р., стаття «О доктрине информационной безопасности республики»,

Д.Дезорцев, с.1

НОВОРОССИЯ
 ЕЖЕНЕДЕЛЬНИК СООБЩЕСТВА «НОВОРОССИЯ» NOVOPRESSA.RU №117 8 ДЕКАБРЯ 2016
 ВЫХОДИТ С МАЯ 2014 ГОДА

О ДОКТРИНЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ

Буквально на днях в нашем Российском Отечестве был принят очень существенный документ, касающийся многих аспектов жизни государства. Президент подписал новую редакцию Доктрины информационной безопасности РФ, представляющую собой часть концепции национальной безопасности государства.

Информация – это самое настоящее оружие массового поражения. Надеюсь, в наши темные времена это стало понятно всем, а уж словосочетание «информационная война» стало просто обиходным выражением.

В России крайняя редакция доктрины принималась шестнадцать лет назад. За эти годы государство многое претерпело и многому научилось. Новый текст документа значительно дополнен разделами, прямо описывающими угрозы, способные причинить существенный урон информационному полю нашей страны.

В качестве примеров можно привести так называемые кобратаны, парализующие деятельность учреждений или направленные на кражу баз данных, секретных сведений, личных данных, финансовых средств и т.д. Некоторые европейские страны даже не особо скрывают свое участие в подобных мероприятиях.

Выпестованные Западом террористические организации всех мастей активно используют специально обученных там же «психологов» для разминания в социальных сетях ослепленной и этнической

лах страны и всякая дрянь, наподобие «Дома-2» и прочих гламурных недоумков, исчезнет навсегда. Хочется верить, что когда-нибудь национальное телевидение сумеет отказаться от практики

чит ни пяди Донбасса, что ДНР и ЛНР навсегда освободились от украинского ига и совместно движутся в сторону Отечества, что искренне поддерживается большинством наших читателей.

Решающая битва
Марта Ветрова

Они такие же русские
Денис Селезнёв

Адекватно про «умеренных»
Игорь Карамазов

Путь надежды
Карина Еркина

Оригінал плакату:

№203, 8 серпня 2018 рік, «Место Украины», С. Васильев, с.1

№232, 21 лютого 2019 р., «Патриотов создают патриоты», Д. Дезорцев, с.1

№256, 8 серпня 2019 р., «У шанса нет шанса», Д. Дезорцев, с.1

№256, 8 серпня 2019 р., «Остаточне прощай», И. Карамазов, с.6

№305, 16 липня 2020 р., «Детектив по-Українськи», Д. Дезорцев, с.1

№305, 16 липня 2020 р., «Русские идут», И. Карамазов, с.6

№323, 19 листопада 2020 р., «Без вариантов», Д. Дезорцев, с.1

№343, 8 квітня 2021 р., «Бесценный опыт Саакашвили» (Invaluable experience of Saakashvili), с.1

